

Utvecklings- och hållbarhetsrådets möte 14 januari 2022

Protokoll fört vid utvecklings- och hållbarhetsrådets digitala möte kl 8.30.

Närvarande: Ordföranden, lantrådet Veronica Thörnroos (VT) samt ledamöterna Johanna Boijer-Svahnström (JBS), Josefine Egenfelt (JEG), John Eriksson (JER), vice ordföranden Rebecka Eriksson (RE), Birgitta Eriksson-Paulson (BEP), Niclas Forsström (NF), vice ordföranden Martha Hannus (MH), talman Bert Häggblom (BHÄ), Therese Karlsson (TK), Marcus Koskinen-Hagman (MKH), Niklas Lampi (NL) samt Julia Lindfors (JL). Dessutom närvarade rådets huvudsekreterare Micke Larsson (ML).

Förhinder att medverka: minister Alfons Röblom (AR).

Gäster: målansvariga Petra Granholm (PG), Christian Pleijel (CP) och Dan Sundqvist (DS) deltog vid punkt 11, ordföranden för lotsfunktionens huvudman Lotta Nummelin (LN) och ledande hållbarhetslots Karin Rosenberg-Brunila (KRB) deltog vid punkterna 8-15.

1. Mötets öppnande

Veronica Thörnroos önskade alla välkomna till [utvecklings- och hållbarhetsrådets](#) sextonde ordinarie möte, som samtidigt är det första ordinarie mötet under rådets fjärde mandatperiod (2022-2023). Rådets nya medlemmar Josefine Egenfelt, Therese Karlsson, Niklas Lampi och Julia Lindfors välkomnades särskilt.

Rådet **noterade** att ett extra möte angående fysisk strukturutveckling hölls den 19 november 2021 och att ytterligare ett extra möte på samma tema hålls den 4 februari 2022. Rådet **noterade** även att rådet, i samarbete med nätverksgruppen för hållbara storföretag, arrangerade ett öppet seminarium angående [IPCC:s senaste rapport \("AR6"\)](#) på Sjöfartsmuseet den 4 november 2021.

2. Godkännande av föregående mötesprotokoll

Rådet **godkände** protokollet från det senaste ordinarie mötet, den 10 september 2021.

3. Utvecklings- och hållbarhetsrådets rollförklaring

Rådets **fastställde** en reviderad rollförklaring:

"Utvecklings- och hållbarhetsrådets roll är att stå för kontinuitet, drivkraft och vitalitet i bärkraftprocessen. Vi vill agera hjärta och hjärna bakom hållbarhetsarbetet. Vi värdesätter fritt tänkande

och värnar de värderingar som vi gemensamt har enats om i utvecklings- och hållbarhetsagendan.

I våra uppdrag, som tillsammans täcker nästan alla sektorer på Åland, agerar vi dagligen i "Alla kan blomstra"-visionens andemening. Vi förverkligar och uppnår utvecklings- och hållbarhetsagendans sju strategiska utvecklingsmål och de sjutton globala målen i Agenda 2030 genom lokal handling."

4. Presentation och förväntningar

Medlemmarna i rådet redogjorde kortfattat för sin syn på sin roll i rådet samt sina förväntningar på rådets arbete under dess fjärde mandatperiod (2022-2023).

Redogörelserna framgår i bilaga 1 nedan.

5. Utvecklings- och hållbarhetsrådets mandatbeskrivning

Våren 2021 konstaterades ett behov av att upprätta ett dokument som beskriver utvecklings- och hållbarhetsrådets mandat och uppdrag. Ett utkast till mandatbeskrivning arbetades fram av rådet och presenterades vid medaktörmötet den 1 oktober 2021. I samband med detta hade bärkraft-nätverkets medaktörer möjlighet att lämna kommentarer till utkastet.

Huvudsekreteraren presenterade slutversionen av mandatbeskrivningen. Rådet **beslutade** att anta mandatbeskrivningen (se bilaga 2 nedan).

Med utgångspunkt i mandatbeskrivningen **uppdrog** rådet åt ordförandetrion och huvudsekreteraren att, under våren 2022, etablera former för rådets dialog med ungdomar och unga vuxna.

6. Val av vice ordföranden

Rådet **beslutade** att utse Rebecka Eriksson och Martha Hannus till vice ordföranden.

7. Val av huvudsekreterare

Rådet **beslutade** att utse Micke Larsson till huvudsekreterare för en period om två år (fram till rådets första ordinarie möte 2024).

8. Övergripande bakgrund och nuläge

Huvudsekreteraren presenterade övergripande bakgrund och nuläge gällande utvecklings- och hållbarhetsagendan, "Alla kan blomstra"-visionen, engagemang & dialog, de sju strategiska utvecklingsmålen, statusrapporter, huvudindikatorer, färdplaner, bärkraft-nätverkets samverkansforum, nätverksgrupper och funktioner, lagtingets respektive landskapsregeringens roller samt bärkraft-nätverkets internationella relationer och samverkansforum.

Presentationens underlag framgår i bilaga 3.

9. Lägesrapport koordinering och rapportering

I enlighet med rådets önskemål vid föregående ordinarie möte presenterade ordföranden för "arbetsgruppen för koordinering och rapportering" (JER) en lägesrapport gällande koordineringen och rapporteringen (se bilaga 4).

I lägesrapporten framkom (1) aktuell sammansättning i "arbetsgruppen för koordinering och rapportering", (2) sammansättningen i de strategiska utvecklingsmålen respektive arbetsteam samt (3) status för [åtgärderna i färdplanerna](#) för de sju strategiska utvecklingsmålen.

JER sammanfattade presentationen med att arbetet är på bra kurs, men att det finns utmaningar för att hinna förverkliga åtgärderna och uppnå målen till 2030.

TK framförde önskemål om att konstnärer, kulturutövare och kulturpedagoger bjuds in som medlemmar i de strategiska utvecklingsmålen samtliga arbetsteam.

Rådet **noterade** lägesrapporten till kännedom och **konstaterade** att arbetssättet och strukturen inom arbetsgruppen för koordinering och rapportering har hittat väl fungerande former under det senaste året.

10. Lansering av Statusrapport 5

Framtagandet av statusrapport 5 ("Åland 100 edition") fortskrider i enlighet med diskussionen vid rådets föregående ordinarie möte (se mötesprotokollets punkt 6). Avsikten är att statusrapporten publiceras i början av juni 2022, preliminärt den 1 juni.

Rådet **diskuterade** alternativa former för lanseringen av statusrapporten och betonade vikten av i lanseringen försöka nå ut brett genom målgruppsanpassad information.

11. Ny formulering och delmål för strategiskt utvecklingsmål 6 (klimatmål för Åland)

I samband med presentationen och diskussionen vid rådets senaste ordinarie möte angående IPCC:s rapport AR6 konstaterade rådet att det finns skäl att överväga att justera formuleringen av strategiskt utvecklingsmål 6. Under hösten 2021 har målsvarige Niklas Lampi, processledare Stefan Fransman och medlemmarna i arbetsteamet arbetat fram ett förslag till ändring av målets formulering samt delmål. NL presenterade förslaget:

Kraftigt minskad klimatpåverkan

Åland ska vara klimatneutralt senast år 2035*. Syftet är att leva upp till Parisavtalet och ta ansvar för kommande generationer. Samtidigt skapas nya tillväxtmöjligheter och stärkt konkurrenskraft.

För att målet ska nås bör Åland uppfylla följande delmål senast år 2030:

- 80 % lägre totala växthusgasutsläpp (exklusive övrig sjöfart**) jämfört med 2005
- 50 % lägre växthusgasutsläpp från vägtrafiken jämfört med 2005
- 100 % av elanvändningen kommer från fossilfria energikällor
- Ingen fossil uppvärmning av byggnader

* Utsläppen av växthusgaser minskar och upptaget i kolsänkor ökar så att utsläppen senast år 2035 är högst lika stora som upptaget. Upptaget fortsätter därefter att öka medan utsläppen fortsätter att minska.

** All sjöfart förutom skärgårdsfärjorna.

Rådet **diskuterade** förslaget och **beslutade** därefter att godkänna förslaget till nytt klimatmål för Åland / ny formulering av strategiskt utvecklingsmål 6 (inklusive delmålen). Efter mötet skickade utvecklings- och hållbarhetsrådet ut ett pressmeddelande angående Ålands nya klimatmål (se bilaga 5 nedan).

Rådet **konstaterade** att konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp inte ingår i strategiskt utvecklingsmål 6, utan att dessa faller inom ramen för strategiskt utvecklingsmål 7 – hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster.

Rådet **konstaterade** även att det finns anledning att föra en fördjupad diskussion kring kärnkraftens roll i utfasningen av användningen av kol, olja och gas i ett senare skede.

12. Delmål för strategiska utvecklingsmålen 2, 3 och 4

I enlighet med rådets önskemål vid det ordinarie mötet 25 september 2020 pågår en översyn av de strategiska utvecklingsmålen delmål. Delmålens tidshorisont är år 2030.

De målsvariga för tillits- och delaktighetsmålet (strategiskt utvecklingsmål 2), Dan Sundqvist, vattenkvalitetsmålet (strategiskt utvecklingsmål 3), Christian Pleijel, och målet och biologisk mångfald (strategiskt utvecklingsmål 4), Petra Granholm presenterade förslag till revidering av delmålen för dessa tre strategiska utvecklingsmål.

Rådet **diskuterade** förslagen till reviderade delmål och **bordlade** ärendet för fortsatt behandling vid extra möten i januari och februari. Rådets medlemmar har möjlighet att under perioden fram till de extra mötena föra dialog med de målsvariga.

13. Till kännedom – huvudsekreteraren informerar

Huvudsekreteraren informerade om övriga aktuella processer. Rådet **noterade** informationen nedan till kännedom.

13a. Inom ramen för Finlands kommission för hållbar utveckling har ett förslag till färdplan för Finlands nationella genomförande av Agenda 2030 tagits fram (se bilaga 6 nedan). Färdplanens syfte är att säkerställa att Finland kan uppnå de sjutton mål som satts upp inom ramen för Agenda 2030. Färdplanen tar sin utgångspunkt i vetenskapen och fokuserar på de områden där genomgripande systemförändring krävs. Avsikten är att färdplanen behandlas och eventuellt godkänns av Finlands kommission för hållbar utveckling under första kvartalet 2022.

13b. Nya ikoner för de sju strategiska utvecklingsmålen har tagits fram (se bilaga 7 nedan). Ikonerna är fria att använda för alla enligt eget omdöme och finns tillgängliga för [nedladdning från bärkraft-hemsidans mediabibliotek](#).

13c. Lagtingets gruppleddarforum fastställde forumets syfte och arbetsformer vid sitt möte den 11 januari 2022 (se bilaga 8 nedan). Ordinarie medlemmar i lagtingets gruppleddarforum är:

Anders Eriksson, gruppleddare Ålands Framtid
Camilla Gunell, gruppleddare Socialdemokraterna

Simon Holmström, gruppleddare Hållbart Initiativ
Johan Lindström, gruppleddare Åländsk Demokrati

Marcus Måtar, gruppleddare Obunden Samling
Jörgen Pettersson*, gruppleddare Centern

Tage Silander, gruppleddare Moderaterna
Ingrid Zetterman*, gruppleddare Liberalerna

* gruppleddarforumets sammankallande

13d. Upphandlingsinspektionen (på Åland) och bärkraft-nätverkets lotsfunktion, med myndighetschefen Maria Törnqvist och ledande hållbarhetslots Karin Rosenberg-Brunila i spetsen, har tagit fram en guide till hållbara offentliga inköp.

I rådets framåtblick i Statusrapport 2 (2018) konstaterade rådet att andelen hållbara upphandlingar/inköp bör utökas inom landskapsförvaltning och kommuner. Guiden till hållbara offentliga inköp blir ett väsentligt verktyg för att framöver kunna öka andelen hållbara upphandlingar/inköp och [kan laddas ner från bärkraft-hemsidan](#).

14. Nästa ordinarie möte samt rådets övergripande arbetsplanering 2022

Nästa ordinarie möte hålls den 11 maj 2022 kl 13.00-16.30.

Rådet **noterade** följande övergripande arbetsplanering för 2022:

14 januari	Ordinarie möte (kl 8.30-12.00)
4 feb	Extra möte angående fysisk strukturutveckling (kl 9.00-10.45)
x mars	Dialogmöte med lagtingets gruppleddarforum
11 maj	Ordinarie möte (kl 13.00-16.30)
1 juni	Medaktörmöte / lansering av statusrapport 5
27-30 augusti	ReGeneration-veckan 2022
x september	Ordinarie möte (prel kl 8.30-12.00)
x november/december	Medaktörmöte
x januari 2022	Ordinarie möte (prel kl 8.30-11.30)

15. Mötets avslutande

VT avslutade mötet med ett tack för goda diskussioner.

Mötet avslutades kl 12.00.

Vid protokollet: Micke Larsson

Bilagor

Bilaga 1	Rådsmedlemmarnas roll i rådet samt förväntningar på rådets arbete (se nedan)
Bilaga 2	Utvecklings- och hållbarhetsrådets mandatbeskrivning (se nedan)
Bilaga 3	Bakgrund och nuläge
Bilaga 4	Lägesrapport – koordinering och rapportering
Bilaga 5	Pressmeddelande angående nytt klimatmål för Åland (se nedan)
Bilaga 6	Sammanfattning av förslag till Agenda 2030-färdplan för Finland (se nedan)
Bilaga 7	Nya ikoner för de sju strategiska utvecklingsmålen (se nedan)
Bilaga 8	Lagtingets gruppleddarforum – syfte och arbetsformer (se nedan)

Bilaga 1

Rådsmedlemmarnas roll i rådet samt förväntningar på rådets arbete

Rådets medlemmar presenterade kortfattat sin syn på sin roll i rådet samt sina förväntningar på rådets arbete under dess fjärde mandatperiod (2022-2023):

Rebecka Eriksson uttalade att hon inser att hon som ironiskt nog är näst yngst bland rådets medlemmar också är den som nu suttit längst (Rebecka har varit medlem sedan rådet inrättades 2016). Rebecka påminde om rådets roll, sammansättning och gav en bild av dess klimat. Rådet har inte skapat agendan, vi är utsedda att värna agendans syfte. Att hela tiden ha för ögon vårt varför, inte att bestämma vägen och styra genomförandet. I rådet är vi inte en enhetlig massa med samma syn på vägen framåt. Vi lyssnar på varandra med nyfikenhet, tacksamhet och acceptans för våra olika perspektiv. Rådet är en trygg plats för att provtänka tankar, utmana och utmanas. Det är en kultur som Rebecka hoppas kan fortsätta förvaltas och utvecklas.

Rebeckas förväntan på sig själv till denna mandatperiod blir det som hon just nu känner som mitt kall i många sammanhang: Att hålla utrymme för långsamhet. Den långsamhet som möjliggör förändring och säkerställer tempo där det behövs. För det behövs tempo i de förändringar som krävs för vårt ekosystem, men vi människor idag är överösta av tempo. Vårt nervsystem är för ofta överstimulerat och där är det lätt att vara för utmattad, överväldigad eller speedad för att kunna förändra, för att kunna skapa kreativt. Det behövs långsamhet.

Marcus Koskinen-Hagman uttalade att viktiga faktorer för att vi ska känna välmående är att vi upplever det samhälle vi lever i begripligt, att vi har resurser att hantera vår vardag och att vardagen känns meningsfull. Begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet stärker känslan av sammanhang vilket är en förutsättning för att komma till sin rätt och att känna tillit.

Tillit är inget som kommer av sig självt. Den tar lång tid att bygga upp men kan lätt förstöras. Tillit måste vara en grundläggande komponent i all kommunikation. Närmast som en paradox uppfattar vi världen som alltmer riskfylld trots att vårt samhälle i genomsnitt har blivit både hälsosammare och säkrare. Det har gjorts stora ansträngningar för att bli det. Ansträngningarna har dessvärre inte påverkat vår uppfattning att risker runtomkring oss är ofantliga. Den mest närliggande förklaringen till detta fenomen är att parallellt med försöken att skapa en säkrare värld har det pågått en process som resulterat i en minskad tilltro till den information som forskare, politiker och industrins representanter framför. Där tillit saknas kommer kanske ingen kommunikationsform att vara tillfredställande.

Josefine Egenfelt uttalade att hennes roll i rådet är att, tillsammans med Martha och Niclas, vara en röst för hela civilsamhället och samtidigt vara en röst för naturen och miljön. Det är viktigt att tänka i ett brett perspektiv och beakta alla hållbarhetsmål, och inte bara de mål som berör den verksamhet som jag dagligen jobbar med eller har kunskap och erfarenhet av.

Josefines förväntan på rådets arbete under mandatperioden är att rådet tillsammans strävar till att hela tiden pusha arbetet med utvecklings- och hållbarhetsagendan framåt och gärna skynda på arbetet om vi ska uppnå agendans mål. Rådet behöver förstås också följa upp hur arbetet mot målen framskrider. De områden där det går långsammare behöver prioriteras för att inte bli efter. Förväntningarna på rådet är att det är en gemenskap där alla får bli hörda och vågar höras, där vi trots olika åsikter ibland ändå jobbar mot ett gemensamt mål som är ett hållbart Åland.

Talman Bert Häggblom uttalade att hans roll i rådet är att vara en ambassadör för rådets alla trettio fritänkande ledamöter. Vidare ser Bert att han agerar brobyggare mellan rådet och lagtinget, bland annat lagtingets gruppledarforum.

Birgitta Eriksson-Paulson uttalade att hon har äran att representera de gröna näringarna, jord- och skogsbruket, som har framtiden med sig. Inte enbart för att vi producerar en del av det som är viktigt för vår överlevnad utan även för att vi arbetar med jorden och därigenom är en del av kolets kretslopp. Allt grönt binder koldioxid och därigenom är det en del av lösningen i klimatfrågorna. Detta är givetvis någonting som engagerar och intresserar samhället i stort och smått och Birgitta ser fram emot att medverka till att de gröna näringarna är i framkant i hållbarhet och miljöfrågor, dock med stor respekt för den enskilda näringsidkaren.

Birgitta vill att rådet år 2022 arbetar mer aktivt för att se över konsumtion och vem som producerar det vi konsumerar. Det är idag alldeles för svårt att välja bra mat i detaljhandeln och ytterst lite information finns tillgänglig för gemene man i detaljhandeln om vilken belastning den specifika produkten haft för miljön. Birgitta vill uppmana rådet att vi inte i vårt arbete ska sätta vår konsumtion på export och därigenom tro att vi rott i land vår agenda, utan ansvaret är vårt att det i alla led ska skötas med samma linjering. Vi har en modell från Coop, som presenterades i medaktörsmötet den 26 mars 2021, som vi bör implementera.

Niclas Forsström uttalade att han brinner för "välmående"-målet och "tillits- och delaktighets"-målet i agendan, som båda har en stark koppling till hans vardag i arbetet på Folkhälsan. Som representant för civilsamhället/tredje sektorn finns via föreningslivet stora kontaktytor till de åländska medborgarna. Dels finns goda möjligheter att lyssna in och sätta örat mot marken och dels finns förutsättningar att sprida inspiration och kunskap om bärkraftarbetet.

Niclas förväntningar på rådet är att rådet nu tar oss ett gemensamt större mod att konkretisera arbetet med agendan. 2030 kommer allt närmare och för många är de strategiska utvecklingsmålen i agendan fortfarande abstrakta. Förslaget om revidering av klimatmålet, om kraftigt minskad klimatpåverkan och att Åland ska vara klimatneutralt år 2035 gör Niclas glad och flera beslut i motsvarande riktning är vad han tror att krävs framöver. För att lyckas är sammanhållningen i rådet viktig och Niclas tror och hoppas den positiva anda och den kultur vi tidigare haft i rådet fortsätter.

Johanna Boijer-Svahnström uttalade att som representant för näringslivet och specifikt sjöfarten, med verksamhet främst utanför Åland, så ger arbetet i rådet mycket insiktmässigt. Vi jobbar ju mycket med dessa frågor även utanför Åland.

Johannas förväntningar på rådet är att vi ytterligare jobbar med den kommunikativa biten, dvs att vi ser till att vi har en interaktion med samhället utanför med målsättning att öka tydligheten, engagemanget och förståelsen. Johanna uppskattar det fria ordet i rådet och vill också poängtera att vi bör vara realistiska i arbetet - vi ska ha höga ambitioner, men de bör vara ekonomiskt försvarbara och möjliga att förverkliga. Annars blir arbetet tungt.

John Eriksson uttalade att han i rådet, i och med sin roll som ordförande för arbetsgruppen för koordinering och rapportering, ser sig som en representant för verkställande arbetet. John anser att rådet har en synnerligen väsentlig roll i det åländska samhället då det är ett av få organ som omfattar representanter från alla delar av det samhället.

Niklas Lampi uttalade att representerar näringslivet och att han kommer att försöka bidra med ett perspektiv där möjligheterna i omställningsarbetet lyfts fram. Kunder, besökare, investeringar – alla går just nu i hållbar riktning. Denna rörelse är allt snabbare och alltmer omfattande. Hållbarhet kommer att vara helt avgörande för morgondagens lönsamhet och blir allt viktigare vid rekrytering. Niklas upprätthåller en länk till näringslivet och nätverksgruppen hållbara storföretag på Åland. Det finns ett väldigt stort engagemang för dessa frågor i gruppen och det är helt avgörande denna del av Åland är med i arbetet.

Vi ska komma ihåg och dra nytta av att bärkraftsarbetet samlar olika perspektiv och olika delar av Åland runt ett och samma bord. Det finns en stor kraft i det. Det är väldigt berikande och nyttigt.

Julia Lindfors uttalade att som kommunernas representant i rådet kommer jag utgå från det kommunala hållbarhetsperspektivet, både vid rådets möten men också genom att ta med rådets diskussioner och kunskap "hem" till exempelvis nätverksgruppen för hållbara kommuner. Den kommunala sektorn har förmånen att kunna verka för hållbarhet inom många olika områden, såväl för ekologisk hållbarhet som för social och ekonomisk hållbarhet, vilket också är viktigt att komma ihåg och att förvalta efter bästa förmåga.

Mina förväntningar på rådet är att vi kan ha en öppen och tillåtande atmosfär, där det är accepterat att provtänka för att tillsammans utvidga och utmana våra synsätt och tankar och därigenom föra vårt hållbarhetsarbete framåt. Jag hoppas att rådet kan arbeta konkret och handlingskraftigt utgående från visionen och agendan.

Martha Hannus uttalade att hennes roll är som representant för civilsamhället, och för agendan. Jag är tacksam för den vision som har arbetats fram, och som gör det möjligt för oss som vill förverkliga att fokusera på det. Tänker också på min tidigare rådskollega Petra Granholm, som brukade säga att vi kan leva som om visionen är sann redan idag, det tar jag med mig in i rådsarbetet.

Långsiktighet och framåtblick är viktigt – att värna agendan betyder för mig att blicka framåt och se att vi faktiskt kan nå fram, och om inte, stödja för att driva framåt. Precis som Niclas Forsström säger behöver samhället ge stöd för de beslut som måste och bör fattas. Varje ton av utsläpp räknas, alla kan göra något. Men den med mer makt, förmåga och inflytande har större skyldighet att göra något. Strukturella faktorer måste åtgärdas för att inte lämna människor ensamma att agera i klimat- och hållbarhetsarbetet. Precis som Johanna Boijer-Svahnström säger måste vi kommunicera möjliga åtgärder för att kunna adressera dem - som Niklas Lampi önskar.

I mitt dagliga arbete är Martha också en del av det internationella civilsamhället. Ett hållbart Åland är beroende av en hållbar omvärld, och vi måste lyfta blicken ibland.

Martha är övertygad om att vi måste uppoffra något, för att vinna något annat. Ibland måste man sluta med något för att något annat ska kunna uppstå. Marthas hjärtefrågor är "välmående"-målet och "tillits- och delaktighetsmålet", men också målet om hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster.

Martha förväntar sig att rådet ska kunna bidra till samförståndslösningar och långsiktiga beslut på samhällsnivå, som överlever regeringsskiftet. I den mån våra mål är rent naturvetenskapliga, som utsläppsmängder etc, ska frågan inte vara om, utan hur, och samarbete måste till för att lösningarna ska gå att genomföra. Martha förväntar sig också att rådet ska titta på vilka mål vi riskerar att misslyckas med, och vidta de åtgärder som måste vidtas för att komma framåt med de åtgärderna.

Micke Larsson uttalade en förväntan på att rådet aktivt arbetar med att fördjupa sin och andras förståelse för innebörden av "Alla kan blomstra"-visionen. Att rådet banar väg för det innovativa och förebyggande arbetet för välmående som är på väg att ta form inom ramen för "välmående"-målet. Vidare en förväntan om att rådet medverkar till ett gott och lyssnande samtal i den offentliga debatten samt i rådsmedlemmarnas respektive ledarskap.

Micke förväntar sig även att rådet ger målen om god vattenkvalitet och biologisk mångfald den kraft som behövs för att dessa båda mål ska kunna uppnås. Och att rådet medverkar till att Åland på riktigt inleder utfasningen av användningen av fossila bränslen (kol, olja och gas) respektive strukturella förändringar för hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster.

Sammantaget skulle resultatet av dessa ansträngningar innebära ett Åland som vid mandatperiodens slut vara ett än mer attraktivt samhälle än vad det redan är.

Therese Karlsson inledde med att uttrycka tacksamhet för förtroendet att blivit vald till medlem i rådet. Therese uttalade att hon ska göra sitt bästa att som konstens och kulturens representant hjälpa till att lyfta in kulturfältet i bärkraft-nätverket och i "Alla kan blomstra"-visionen. Fint att få med konst- och kulturaspekten mer i det paradigmskifte vi står inför. Konsten och kulturen kommer in flera av, om inte alla, utvecklingsmålen. Åtminstone "välmående"-målet, "tillits- och delaktighets"-målet och "attraktionskrafts"-målet.

Men även rent visionärt, filosofiskt, eller som i citatet av Oscar Wilde som Micke Larsson delade: "Om en världskarta inte omfattar utopin är den inte värd att kasta en blick på, eftersom den utelämnar den plats dit människan är på väg", så kan kulturen vara med och stöda vår väg "mot utopin". Konstnärens kunskap, förmåga och blick kan vara till hjälp då vi ska finna de nya lösningarna och hitta sätt att tänka utanför boxen. Konstnärer har alltid använt fantasin för att gestalta framtidens (utopiska) drömsamhällen och räds sällan "ovissheten, väntan på att ett verk eller utformande inte är färdigt".

Spännande om delmålsformuleringar, strategier samt statusrapporter och indikationer från konsten och kulturen kan formas som stöd för utvecklingsmål, eller för att i sig fungera som stöd och råd ut i både samhälle och kulturliv.

Therese berättade att det redan finns en oberoende konstnärs- och konstpedagog-grupp på Åland, som bland annat skrivit en insändare om barnens och de ungas rätt till konstundervisning samt en appell till kulturdelegationen. Detta kunde fungera som ett första underlag att ta vidare in i bärkraft-nätverket och vara en första stomme i en konstens och kulturens referensgrupp. De åländska konstnärerna och konstpedagogerna är en ganska outnyttjad resurs i flera hänseenden och som med fördel kunde komma in mer för att stöda Åland i omställningen.

Lantrådet Veronica Thörnroos uttalade att när det gäller utvecklings- och hållbarhetsagendan finns uppslutning från hela det politiska fältet. Veronica värdesätter den inblick från andra delar av Åland som dialogen i rådet ger. Provtänkandet i rådet, som lanserades av tidigare rådsmedlem Petra Granholm vid rådets första möte i föregående mandatperiod, är väldigt värdefullt.

Veronica förväntar sig att vi framöver tillvaratar de dörrar som öppnats för Åland på den internationella arenan tack vare utvecklings- och hållbarhetsagendan och bärkraft-nätverket. Dörrar som kanske inte hade öppnats annars.

Minister Alfons Röblom var frånvarande.

Bilaga 2

Mandat för utvecklings- och hållbarhetsrådet

1. Bakgrund och rollförklaring

Utvecklings- och hållbarhetsrådet (rådet) är en del av nätverket bärkraft.ax och etablerades samtidigt som nätverket bildades i början av 2016. Rådet utsågs ursprungligen för att ta ett helhetsansvar för bärkraft-nätverkets vitalitet och långsiktiga existens. Avsikten var att rådet skulle bestå av ledande personer från alla samhällssektorer. Rådet verkar på förtroende från bärkraft-nätverkets medaktörer.

Rådet ställde sig under 2016 bakom förslaget till vision för Åland, *Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar*, samt de sju strategiska utvecklingsmålen i *Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland*.

Rådets mandatbeskrivning diskuteras av medaktörerna vid deras sista möte i rådets respektive mandatperiod. Eventuella justeringar fastställs i samband med rådets första möte därpå följande mandatperiod.

Rådet fastställer en rollförklaring i samband med rådets första ordinarie möte i respektive mandatperiod. Nuvarande rollförklaring fastställdes den 14 januari 2022:

”Utvecklings- och hållbarhetsrådets roll är att stå för kontinuitet, drivkraft och vitalitet i bärkraft-processen. Vi vill agera hjärta och hjärna bakom hållbarhetsarbetet. Vi värdesätter fritt tänkande och värnar de värderingar som vi gemensamt har enats om i utvecklings- och hållbarhetsagendan.

I våra uppdrag, som tillsammans täcker nästan alla sektorer på Åland, agerar vi dagligen i ”Alla kan blomstra”-visionens andemening. Vi förverkligar och uppnår utvecklings- och hållbarhetsagendans sju strategiska utvecklingsmål och de sjutton globala målen i Agenda 2030 genom lokal handling.”

Uppnåendet av de sju strategiska utvecklingsmålen är inbördes beroende av varandra. Rådet förväntas säkerställa att implementeringen av respektive strategiskt utvecklingsmål beaktar implementeringen av de övriga sex strategiska utvecklingsmålen, i syfte att suboptimeringar och målkonflikter undviks respektive hanteras.

2. Mandatperioder och utnämningar av rådets medlemmar och huvudsekreterare

Medlemmarna i rådet utses för mandatperioder om två kalenderår. Personer som utses till medlemmar i utvecklings- och hållbarhetsrådet förväntas ha...

- ett personligt engagemang för ”Alla kan blomstra”-visionens förverkligande
- betydande personlig integritet
- betydande förtroende i samhället i stort och i synnerhet i den sektor personen representerar
- tid och vilja att aktivt agera ambassadör för utvecklings- och hållbarhetsagendan i allmänhet och ”Alla kan blomstra”-visionen i synnerhet

Den totala sammansättningen i rådet ska utgöra en så bred representation av samhället i sin helhet som möjligt (kön, ålder, födelseort osv). Kontinuitet är väsentligt för sammansättningen i rådet. Mot denna bakgrund ska situationer där en stor andel av rådets alla medlemmar byts ut samtidigt undvikas.

Rådet ska bestå av minst nio och maximalt fjorton medlemmar. Lagtingets talman, lantrådet samt landskapets förvaltningschef är permanenta medlemmar i rådet. Övriga medlemmar utses, från och med mandatperioden 2022-2023, enligt följande:

Civilsamhällets nätverksgrupp utser tre medlemmar. Nätverksgruppen för hållbara kommuner respektive Ålands kulturdelegation utser en medlem vardera. Övriga medlemmar i rådet, varav tre representanter för näringslivet, utses av landskapsregeringen.

Lantrådet är rådets ordförande. Rådet väljer inom sig två vice ordföranden.

Rådet utser, vid sitt första ordinarie möte under respektive mandatperiod, en huvudsekreterare för en period om två år. Huvudsekreteraren bereder rådets möten i samråd med rådets ordförande och båda vice ordföranden.

3. Arbetssätt

Rådet förväntas arbeta på ett sätt som skapar bred förankring för utvecklings- och hållbarhetsagendan, "Alla kan blomstra"-visionen och de sju strategiska utvecklingsmålen i samhällets sektorer och hos allmänheten. Vidare förväntas rådets interna arbete främja ett fritt tänkande i syfte att kunna bidra till den transformation som utvecklings- och hållbarhetsagendans genomförande innebär.

Rådet ska hålla minst tre ordinarie möten per år. Utöver de ordinarie mötena kan rådets ordförande eller huvudsekreterare kalla till extra möten. Rådet kan inom sig skapa arbetsgrupper för beredning och rådgivning.

Rådet ska driva på och följa upp det åländska samhällets arbete med genomförandet av utvecklings- och hållbarhetsagendan. *Arbetsgruppen för koordinering och rapportering* bistår rådet. Rådet fastställer arbetsgruppens mandat och arbetsgruppens medlemmar utses genom beslut av rådets ordförande samt båda vice ordföranden. Arbetsgruppens uppdrag är att dels koordinera implementeringen av utvecklings- och hållbarhetsagendans sju strategiska utvecklingsmål, dels ansvara för rapporteringen av implementeringen.

4. Beslut

Rådet beslutar om eventuella justeringar av vision, strategiska utvecklingsmål, delmål samt huvudindikatorer. Rådet fastställer utvecklings- och hållbarhetsagendans statusrapporter.

Bilaga 5

Pressmeddelande angående nytt klimatmål för Åland

16 januari 2022

Nytt klimatmål:

Åland ska vara klimatneutralt senast år 2035 - växthusgasutsläppen ska minska med 80 % till år 2030

Utvecklings- och hållbarhetsrådet beslutade vid sitt ordinarie möte i fredags om ett nytt klimatmål för Åland, senast år 2035 ska Åland vara klimatneutralt*. Detta innebär att utsläppen av växthusgaser minskar och upptaget i kolsänkor ökar så att utsläppen senast år 2035 är högst lika stora som upptaget. Därefter ska upptaget fortsätta att öka medan utsläppen fortsätter att minska.

Samtidigt fastställde rådet fyra delmål som ska uppnås senast år 2030:

- 80 % lägre totala växthusgasutsläpp (exklusive övrig sjöfart*) jämfört med 2005
- 50 % lägre växthusgasutsläpp från vägtrafiken jämfört med 2005
- 100 % av elanvändningen kommer från fossilfria energikällor
- Ingen fossil uppvärmning av byggnader

* Skärgårdsfärjorna ingår. All annan sjöfart är exkluderad.

Klimatmålet omfattar inte konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser som sker utanför Åland. Till exempel utsläpp som sker vid produktionen och transporten av en vara som importeras till Åland. Dessa utsläpp faller istället inom ramen för utvecklings- och hållbarhetsagendans [mål om hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster](#).

Mot bakgrund av [IPCC:s senaste rapport](#) inledde utvecklings- och hållbarhetsrådet i höstas en översyn av utvecklings- och hållbarhetsagendans klimatmål:

- Utvecklings- och hållbarhetsrådets beslut om nytt klimatmål för Åland innebär att riktningen och takten för Ålands bidrag till att klimatets uppvärmning kan begränsas till 1,5 grader är klagjord. Klimatmålet är nyanserat och jag uppfattar att det finns en väldigt stark beslutsamhet bland rådets medlemmar när det kommer till klimatmålets förverkligande, säger rådets ordförande, lantrådet **Veronica Thörnroos**.

Niklas Lampi, målsansvarig för utvecklings- och hållbarhetsagendans sju strategiska utvecklingsmål, har under hösten lett beredningen av förslaget till det nya klimatmålet.

Rebecka Eriksson och Martha Hannus har valts vice ordföranden i rådet

Vid fredagens möte beslutade rådet att utse Rebecka Eriksson och Martha Hannus till rådets vice ordföranden:

- Klimatmålet för Åland är nu tydliggjort och i linje med Finlands målsättningar. Klimatmålet ger guidning till företag, andra organisationer, politiker och individer om vad som behöver prioriteras i både kortsiktiga och långsiktiga beslut, säger vice ordförande **Rebecka Eriksson**.

- IPCC:s senaste rapport visar med all tydlighet att kraftfulla och snabba åtgärder krävs för att så långt som möjligt mildra klimatkrisens effekter. Därför är ett ambitiöst klimatmål för Åland viktigt, och jag hoppas att det ska sporra organisationer, företag och var och en av oss att göra de stora och modiga förändringar och investeringar som krävs, säger vice ordförande **Martha Hannus**.

Bilaga 6

Sammanfattning av förslag till Agenda 2030-färdplan för Finland

1. Sammanfattning

(av version 30 nov 2021, framtagen inom ramen för Finlands kommission för hållbar utveckling)

Varför behövs Agenda 2030-färdplanen?

Agenda 2030-färdplanen tas fram för att säkerställa att Finland kan uppnå de mål som satts upp i FN:s Agenda 2030. Det främsta målet är att trygga människans välmående innanför ramarna för jordens bärkraft. Flera delmål inom Agenda 2030 där Finland ser ut att misslyckas eller riskerar misslyckas har identifierats. Dessa mål grupperas enligt tema och systemtillhörighet där genomgripande eller radikal förändring krävs. Genom att inte bara se på specifika mål vill man med vägkartan skapa en bredare syn på samhällsförändring. Färdplanen ger såttillvida en teoretisk grund, övergripande mål och konkreta steg för samhällsförändring.

Vägartans 6+1 förändringsområden (det som måste göras)

Välmåendefrämjande ekonomi och arbete samt hållbar konsumtion

Natur- och humankapital placeras i centrum genom att införa miljöredovisning och uppskattningar av olika former av humankapital i beslutsfattandet. Politiska styrinstrument så som forsknings- och utvecklingsbidrag, subventionspolitik, beskattning etc. används för att påverka konsumtions- och produktionsvanor. Hållbarhet beaktas i den offentliga upphandlingen. Hållbara levnadsval stöds och bl.a. reklamreglering övervägs. De finländska företagen tar globalt ansvar för sin verksamhet och den ekonomiska politiken görs mer förutsägbar. Förändringar inom olika branscher förutses och en rättvis övergång för både arbetare och företag säkerställs. Arbetslivet diversifieras och jämställda lönenivåer garanteras. Finlands befolkningspolitik stöder människor i alla livsskeden.

Bildning, kunnande och hållbar livsstil

Ett hållbart samhälle kräver en förändrad världsbild där människan ses som en del av naturen och beroende av välmående ekosystem och där människan genom minskad konsumtion kan uppnå en högre välfärd. Det hållbara samhället kräver både en värdegrundsförändring och ökad förståelse för hållbar utveckling.

Införandet av ekosocial bildning ger förutsättningar för en livssyn där människan förstås som en del av en större helhet och hållbara livsval normaliseras. Samhället stärker kunnande som stöder hållbar utveckling genom ökade möjligheter för livslångt lärande. Framtida kompetensbehov förutses och utbildning och fortbildning anpassas efter det. Skillnader i inläring minskas drastiskt både mellan skolor och olika delar av landet genom riktad fördelning av resurser. Förenings- och hobbyverksamhet ses som värdefulla informella miljöer för bildning och medians makt över människans världsbild uppmärksammas. Bildningen har ett ansvar för att förmedla hopp och de möjligheter förändringar för med sig.

Välmående, hälsa och samhälleligt deltagande

Den finländska välfärden är bland den bästa i världen, men har inte kommit alla till lika gagn. Generationsöverskridande fattigdom, strukturell rasism och jämställdhet är fokusområden. Hälsa tryggas bl.a. genom att lägga ökad tyngd på förebyggande vård, lättillgänglig mentalvård och bättre informationsutbyte. Kommunerna fortsätter främja invånarnas välmående, hälsa och säkerhet, dessa tjänster erbjuds enkelt och tillgängligt. De fattigas ställning stärks genom att arbete och socialbidrag kan sammankopplas. Bostäder tillhandahålls till rimligt pris i städerna och ekologiska synvinklar uppmärksammas i nybyggen och renoveringar. Anställning av

deltidsanställda underlättas. All sorts hobbyverksamhet ses som en källa till välmående. Civilsamhällets och föreningars roll stärks och medborgarna inkluderas mer omfattande i beslutsfattandet genom exempelvis deltagandebudgeter. En för välfärdssamhället hållbar befolkningsutveckling tryggas speciellt genom invandring.

Välmåendefrämjande livsmedelssystem

Livsmedelssystem påverkar naturresursanvändning, klimat- och miljöbelastning samt både människors och djurs välmående. Det finländska livsmedelssystemet erbjuder hållbar, konkurrenskraftig och etiskt producerad mat. Dess påverkan på utsläpp, vattendrag och biodiversitet minimeras. Biodiversitet tryggas också i anslutning till åkrar genom biologiska bekämpningsmedel och riktad gödsling. Produktionskedjor elektrifieras. Bildandet av nya värdekedjor byggda på inhemskt växt- och fiskprotein stöds. Näringsrekommendationer tar i beaktande planetens bärkraft och offentlig bespisning och upphandling har hållbarhetskriterier. Konsumenten görs till en aktiv aktör genom bildning och hållbara val stöds genom beskattning och prissättning. Forskning, innovation och utveckling inom hela livsmedelssystemet möjliggör förändring och digitalisering är en viktig komponent.

Diversitets- och koldioxidneutralitetsfrämjande användning av skogar, vatten och mark

Planetens ekosystem är grunden för människans välmående och användningen av naturresurser måste vara hållbar vad gäller koldioxidneutralitet, bio- och cirkulärekonomi och biodiversitet. Tillräckligt stora och diversifierade skyddsåtgärder måste tas, stödda av frivilliga åtgärder och kompensation. Stödpolitiken måste ses över och direkt skadliga stöd måste dras tillbaka. Den offentliga upphandlingen spelar en stor roll och skall lämna ett positivt handavtryck. Kommunernas roll vad gäller markanvändning är speciellt viktig och de måste stödas så att rätt beslut är lätta att fatta.

Hållbart energisystem

Energisektorn, inklusive trafik, står för 75% av Finlands växthusgasutsläpp. Finland övergår till en ekonomi baserad på utsläppsfri och förnybar energi. Detta sker genom kraftig reglering och förnyad beskattning, utbyggnad av infrastruktur för elektrifiering av trafiken och utökat järnvägsnät. Vind-, sol- och geotermisk energi fortsätter växa medan existerande vattenkraft effektiveras och ett femte kärnkraftverk ansluts till elnätet. Finland uppfyller sin del av EU:s fit for 55 program som innehåller bl.a. energieffektivitetsdirektiv, gränsvärden för trafikutsläpp och koldioxidtullar.

Stöd för Agenda2030s genomförande globalt

Finland påverkar med sina val förhållanden utanför sina egna gränser. Finland har möjlighet att komma med globala hållbarhetslösningar, speciellt genom sitt arbete med utvecklingspolitik och -samarbete, aktivitet inom EU och företagens värdekedjor.

Fem genomskärande principer styr förverkligandet (på vilket sätt målen uppnås)

Säkerställande av rättvisa, jämlikhet och jämställdhet

Deltagande i beslutsberedningen främjas rättvist och jämställt. Då alla samhällsgrupper deltar i processen ses resultaten som rättvisa även om de påverkar olika grupper på olika sätt. Till detta hör också rättvisa och solidaritet mellan generationer, både nuvarande och kommande.

Hela samhällets medverkan och deltagande

Deltagande främjas genom att befolkningen känner tillhörighet och ägande och därför vill vara en del av att lösa problemen vi ställs inför. Det bygger på en gemensam förståelse för problemen och de lösningar som finns.

Betonat uppmärksammande av de mest utsatta

Detta är en av grundpelarna i FN:s Agenda 2030. De mest utsatta i samhället måste identifieras och särskild tyngd läggs på att göra dem till deltagare i förändringsprocessen.

Säkerställande av långsiktighet och politisk samstämmighet

För att hållbarhetsförändringen skall lyckas måste den ske över regeringsperioder och långsiktigheten måste vara tryggad. Konflikter måste förutses och undvikas samtidigt som nationella och internationella målsättningar sammanförs.

Säkerställande av globalt ansvar och global samstämmighet

Globala effekter måste tas i beaktande och externaliteter som uppkommer av finländska aktiviteter måste minimeras samtidigt som Finland maximerar sitt positiva handavtryck. Speciellt ansvar måste bäras för att de fattigaste länderna skall kunna uppnå målen i Agenda 2030.

/Rufus Panelius, 2 dec 2021

2. Reflektioner kring förslaget till Finlands Agenda 2030-färdplan

Utkastet till Finlands Agenda2030-färdplan, som tagits fram för att säkerställa att Finland kan uppnå de mål som satts upp i FN:s Agenda 2030, tar sin utgångspunkt i vetenskapen och fokuserar på de områden där genomgripande systemförändring krävs. Utkastet innebär ett genombrott för vår (Finlands) kollektiva förståelse för vad Agenda 2030 innebär. Genombrottet utgör således ett väsentligt framsteg.

Åland har sedan 2016 arbetat på ett liknande sätt i och med Åland utvecklings- och hållbarhetsagenda, med fokus på sju områden där genomgripande systemförändring krävs (sju stycken strategiska utvecklingsmål). Med utgångspunkt i dessa erfarenheter är bedömningen att alla sex huvudsakliga förändringsområden i utkastet till Finlands Agenda 2030-färdplan är relevanta.

Formuleringarna i förändringsområdena 1 (välmående/främjande ekonomi, arbete och hållbar konsumtion), 2 (bildning, kunnskap och hållbar livsstil) och 3 (välmående, hälsa och samhälleligt deltagande) är centrala att notera, några exempel:

1. Välmående/främjande ekonomi - "Natur- och humankapital placeras i centrum"
2. Politiska styrinstrument så som forsknings- och utvecklingsbidrag, subventionspolitik, beskattning etc. används för att påverka konsumtions- och produktionsvanor.
3. Hållbara levnadsval stöds och bl.a. reklamreglering övervägs.
4. Ett hållbart samhälle kräver en förändrad världsbild där människan ses som en del av naturen. Det hållbara samhället kräver en värdegrundsförändring.
5. Människan ska genom minskad konsumtion uppnå välmående.
6. Medias makt över människans världsbild uppmärksammas.
7. Bildningen har ett ansvar för att förmedla hopp och de möjligheter förändringarna för med sig.

Utkastet till Finlands Agenda 2030-färdplan innebär att det finns skäl att fundera på hur färdplanens genomförande ska gå till. Det finns inspiration att hämta från de fem principerna som är tänkta att styra genomförandet, särskilt princip 2 – "hela samhällets medverkan och deltagande" och princip 4 – "säkerställande av långsiktighet och politisk samstämmighet".

Genomförandet förutsätter en människonära och hoppingivande berättelse om vårt gemensamma samhälle. Den är inte enkel att etablera, men det är möjligt. Åland har arbetat med detta under några år genom "Alla kan blomstra"-visionen som berättelsens nav. Eventuellt innebär Agenda 2030-färdplanen att det finns skäl att diskutera förändringar i arbetsformerna och strukturen för Finlands kommission för hållbar utveckling.

/Micke Larsson, 8 dec 2021

Bilaga 7

Nya ikoner för de sju strategiska utvecklingsmålen

1 | Välmående

2 | Tillit och delaktighet

3 | God vattenkvalitet

4 | Biologisk mångfald

5 | Attraktionskraft

6 | Kraftigt minskad
klimatpåverkan

7 | Hållbar konsumtion
och produktion

Bilaga 8

Lagtingets gruppleदारforum – syfte och arbetsformer

SLUTVERSION
Fastställd den 11 januari 2022

Syfte och arbetsformer för lagtingets gruppleदारforum

Lagtinget har det övergripande politiska ansvaret för utvecklings- och hållbarhetsagendans förverkligande. I början av 2020 skapades ett gruppleदारforum där gruppleदारerna för samtliga partigrupper i lagtinget är representerade.

Gruppleदारforumet är en del av bärkraft-nätverket. Forumets syfte är att bidra till att lagtinget tar det långsiktiga politiska ansvaret för utvecklings- och hållbarhetsagendans förverkligande.

Det gör forumet genom att vara en plattform för dels dialog och informationsutbyte (bland annat information om utmaningar, framsteg och åtgärder inom ramen för utvecklings- och hållbarhetsrådets arbete), dels för lagtingets arbete med att främja tilliten för samhället och demokratins institutioner samt ökad jämställdhet.

Gruppleदारforumet kan vid behov initiera andra arbetsprocesser, anordna utbildningar och studiebesök samt etablera dialogformer med andra aktörer inom bärkraft-nätverket.

Lagtingets arbete för att främja tilliten syftar till att bredda intresset för och deltagandet i demokratiskt tillsatta organ på så många nivåer som möjligt. Detta bidrar direkt till uppnåendet av utvecklings- och hållbarhetsagendans "tillits- och delaktighetsmål" (strategiskt utvecklingsmål 2).

Gruppleदारforumet arbetar med att öka kunskapen hos såväl aktiva partimedlemmar som hos allmänheten när det gäller politisk representation inom beslutande organ, vilket förväntas bidra till en vitalisering av det demokratiska samtalet.

Medlemmar i gruppleदारforumet är lagtingspartiernas respektive gruppleदारare. Ersättare är respektive vice gruppleदारare. Gruppleदारforumet utser inom sig två sammankallande. Forumet håller 3-6 möten per år och anordnar minst en kunskapsutvecklande aktivitet för lagtingets samtliga ledamöter per år.

Utvecklings- och hållbarhetsrådets huvudsekreterare deltar vid gruppleदारforumets möten och bistår forumets båda sammankallande med beredningen av mötena.